

ΧΟΟΥΜ ΠΛΕΪΣ

Σεπτέμβριος 1939

Κάποιος είχε κλείσει το ραδιόφωνο και, παρά το γεγονός ότι το δωμάτιο ήταν γεμάτο κόσμο, επικράτησε απόλυτη σιωπή – μέσα στην οποία η Πόλι μπορούσε να νιώσει, και σχεδόν να ακούσει, τον χτύπο της καρδιάς της. Όσο κανένας δεν μιλούσε, και δεν κινιόταν, κυριαρχούσε ακόμα η ειρήνη...

Ο Στρατηγός, ο παππούς της, κινήθηκε. Τον παρακολούθησε –μέσα στη σιωπή– να σηκώνεται αργά όρθιος, μένοντας για μια στιγμή να ακουμπάει το ένα χέρι στην πλάτη της καρέκλας καθώς πέρασε αργά το άλλο από τα θολά μάτια του. Μετά διέσχισε το δωμάτιο και φίλησε διαδοχικά τους δύο μεγαλύτερους γιους του – τον Χιου, πατέρα της Πόλι, και τον θείο Έντουαρντ. Περίμενε ότι θα φιλούσε και τον θείο Ρούπερτ, αλλά δεν το έκανε. Ποτέ άλλοτε δεν τον είχε ξαναδεί να φιλάει άντρα, αλλά αυτό εδώ έμοιαζε περισσότερο με συγγνώμη και αποχαιρετισμό. Ήταν για όσα είχαν περάσει στον προηγούμενο πόλεμο, και επειδή είχαν γίνει όλα για το τίποτα, σκέφτηκε.

Η Πόλι είδε τα πάντα. Είδε τον θείο Έντουαρντ να συναντά το βλέμμα του πατέρα της, και μετά να του κλείνει το μάτι, και το πρόσωπο του πατέρα της να συσπάται σαν να θυμήθηκε κάτι που μετά βίας *άντεχε* να θυμηθεί. Είδε τη γιαγιά της, την Ντάτσι, να ανακάθεται με στητή πλάτη, κοιτάζοντας τον θείο Ρούπερτ με κάτι που έμοιαζε με ψυχρό θυμό. Δεν έχει θυμώσει μαζί *του*, φοβάται ότι θα πρέπει να πάρει μέρος σε όλο αυτό. Είναι τόσο παλιομοδίτικη που πιστεύει ότι μόνο οι άντρες είναι αυτοί που πρέ-

πει να πολεμήσουν και να πεθάνουν· δεν καταλαβαίνει. Η Πόλι καταλάβαινε τα πάντα.

Όλοι άρχισαν να μετακινούνται στις καρέκλες τους, να μουρμουρίζουν, να ανάβουν τσιγάρο, να λένε στα παιδιά να βγουν έξω και να παίξουν. Τα χειρότερα είχαν φτάσει, και όλοι συμπεριφέρονταν λες και δεν είχε γίνει τίποτα. Αυτό έκανε η οικογένειά της όταν τα πράγματα ήταν άσχημα. Ένα χρόνο πριν, όταν είχαν ειρήνη με αξιοπρέπεια, όλοι έδειχναν διαφορετικοί, αλλά η Πόλι δεν είχε χρόνο για να τους παρατηρήσει προσεκτικά, γιατί καθώς την πλημμύρισε η συγκλονιστική ευτυχία, ένιωσε λες και την είχαν πυροβολήσει. Είχε λιποθυμήσει. «Έγινες κάτασπρη και κάπως σαν να έχασες το φως σου, και μετά λιποθύμησες. Ήταν φοβερά ενδιαφέρον», είχε πει η ξαδέλφη της η Κλάρι. Η Κλάρι το είχε βάλει στο *Βιβλίο Εμπειριών* που κρατούσε για όταν θα γινόταν συγγραφέας. Η Πόλι ένιωσε τώρα την Κλάρι να την κοιτάζει, και καθώς τα βλέμματά τους συναντήθηκαν και η Πόλι έκανε νόημα ότι συμφωνούσε να φύγουν και οι δύο από εκεί μέσα, ακούστηκε ο μακρινός, πότε δυναμωμένος και πότε ασθενής, θρήνος μιας σειρήνας και ο ξάδελφός της ο Τέντι φώναξε: «Είναι αεροπορική επιδρομή! Θεέ μου! Κιόλας!» Όλοι σηκώθηκαν όρθιοι, και ο Στρατηγός τούς είπε να φέρουν τις αντιασφυξιογόνες μάσκες και να μαζευτούν στο χολ για να σπεύσουν στο αντιαεροπορικό καταφύγιο. Η Ντάτσι πήγε να ειδοποιήσει τους υπηρέτες, και η μητέρα της η Σίμπιλ και η θεία Βίλι είπαν ότι έπρεπε να πάνε στο Περ Τρι Κότατζ να φέρουν τον Γουίλς και τον Ρόλι, και η θεία Ρέιτσελ είπε ότι έπρεπε να πεταχτεί στο Μιλ Φαρμ να βοηθήσει την προϊσταμένη να μεταφέρει τα μωρά – για την ακρίβεια, σχεδόν κανένας δεν έκανε αυτό που είπε ο Στρατηγός.

«Θα κουβαλήσω εγώ τη μάσκα σου, αν θέλεις να πάρεις μαζί τα γραπτά σου», είπε η Πόλι καθώς έψαχναν στην κρεβατοκάμαρά τους να βρουν τα χάρτινα κουτιά με τις μάσκες τους. «Να πάρει! Πού τις έχουμε βάλει;» Έψαχναν ακόμα, όταν η σειρήνα

ήχησε ξανά, όχι με κυμαινόμενη ένταση αυτή τη φορά, αλλά διατηρώντας ένα σταθερό ουρλιαχτό. «Όλα εντάξει!» φώναξε κάποιος από το χολ.

«Θα πρέπει να ήταν ψευδής συναγερμός», είπε ο Τέντι και ακούστηκε κάπως απογοητευμένος.

«Φυσικά εμείς δεν θα είχαμε δει τίποτε, αφού θα ήμασταν θαμμένοι σ' εκείνο το φριχτό καταφύγιο», είπε ο Νέβιλ. «Και τα έμαθες, ε; Μάλλον χρησιμοποιούν τον πόλεμο σαν δικαιολογία για να μην πάμε στη θάλασσα, που είναι το πιο άδικο πράγμα που άκουσα ποτέ στη ζωή μου».

«Μην είσαι τόσο ανόητος, Νέβιλ!» είπε θυμωμένη η Λίντια. «Οι άνθρωποι δεν πάνε στη θάλασσα σε καιρό πολέμου».

Υπήρχε μια έντονα εριστική αίσθηση στην ατμόσφαιρα, σκέφτηκε η Πόλι, παρόλο που έξω ήταν ένα γλυκό πρωινό του Σεπτεμβρη, μύριζαν τα καμένα φύλλα από τη φωτιά του Μακάλπιν, και όλα έμοιαζαν ίδια. Είχαν διώξει όλα τα παιδιά από το σαλόνι: οι μεγάλοι ήθελαν να συζητήσουν και, φυσικά, όλοι όσοι δεν συμπεριλήφθηκαν στη συζήτηση θύμωσαν. «Λες κι όλη την ώρα που ήμασταν κι εμείς εκεί, έκαναν αστεία και πέθαιναν στα γέλια», είπε ο Νέβιλ καθώς βγήκαν στο χολ. Πριν προλάβει κάποιος να σχολιάσει τα λεγόμενά του, ο θεός Ρούπερτ έβγαλε το κεφάλι του από την πόρτα του σαλονιού και είπε: «Όποιος δεν μπόρεσε να βρει τη μάσκα του, να πάει αμέσως να τη βρει, και φροντίστε να τις φυλάτε όλες στο δωμάτιο των όπλων. Άντε, γρήγορα».

«Πολύ θυμώνω όταν με συμπεριλαμβάνουν στα παιδιά», είπε στη Νόρα η Λουίζ καθώς πήγαιναν στο Μιλ Φαρμ. «Θα κάτσουν ώρες ολόκληρες εκεί πέρα κάνοντας σχέδια για όλους μας, λες κι εμείς δεν είμαστε παρά πόνια στο παιχνίδι. Θα έπρεπε τουλάχισ-

στον να έχουμε τη δυνατότητα να διαμαρτυρηθούμε για τους διακανονισμούς πριν γίνουν *τετελεσμένο γεγονός*».

«Το θέμα είναι να συμφωνήσεις και μετά να κάνεις αυτό που θεωρείς εσύ σωστό», απάντησε η Νόρα, πράγμα που όπως υποψιαζόταν η Λουίζ σήμαινε να κάνεις αυτό που θέλεις.

«Τι θα κάνεις όταν φύγουμε από τη σχολή μαγειρικής;»

«Δεν πρόκειται να επιστρέψω *εκεί πέρα*. Θα αρχίσω εκπαίδευση για νοσοκόμα».

«Ω, όχι, μην το κάνεις! Μείνε μέχρι το Πάσχα. Μετά, θα μπορούμε να φύγουμε μαζί. Θα είναι απαίσια χωρίς εσένα. Εξάλλου, πάω στοίχημα ότι άμα είσαι δεκαεπτά δεν σε παίρνουν για νοσοκόμα».

«Εμένα θα με πάρουν», είπε η Νόρα. «Θα είσαι μια χαρά. Δεν σου λείπει πλέον το σπίτι σου. Τα χειρότερα πέρασαν. Κρίμα που είσαι ένα χρόνο μικρότερη, γιατί αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να περιμένεις για να γίνεις πραγματικά χρήσιμη. Αλλά στο τέλος θα είσαι πολύ καλύτερη μαγείρισσα από εγώ...»

«Από μένα», τη διόρθωσε αυτόματα η Λουίζ.

«Από μένα, κι αυτό θα είναι τρομερά χρήσιμο τότε. Θα μπορούσες να υπηρετήσεις ως μαγείρισσα».

Ολωσδιόλου απογοητευτική προοπτική, σκέφτηκε η Λουίζ. Στην πραγματικότητα, δεν ήθελε καθόλου να είναι χρήσιμη. Ήθελε να γίνει σπουδαία ηθοποιός, κάτι που ήξερε πολύ καλά πια πως η Νόρα θεωρούσε επιπόλαιο. Είχαν έναν σοβαρό... όχι τσακωμό, αλλά μια έντονη συζήτηση σχετικά με αυτό κατά τη διάρκεια των διακοπών, μετά την οποία η Λουίζ είχε αρχίσει να είναι πιο συγκρατημένη σχετικά με τις φιλοδοξίες της. «Οι ηθοποιοί δεν είναι *απαραίτητοι*», είχε πει η Νόρα, καταλήγοντας ότι αν δεν γινόταν πόλεμος, δεν θα είχε τόση σημασία τι θα έκανε η Λουίζ. Η Λουίζ είχε αντεπιτεθεί αμφισβητώντας τη χρησιμότητα που είχαν οι καλόγριες (το επάγγελμα που είχε διαλέξει η Νόρα, που τώρα είχε μπει σε αναμονή – ως ένα βαθμό επειδή η Νόρα

είχε υποσχεθεί να μη γίνει εφόσον γλίτωναν πέρυσι τον πόλεμο, και τώρα το απέκλειε για το άμεσο μέλλον λόγω της ανάγκης για νοσοκόμες). Αλλά η Νόρα είχε πει πως η Λουίζ δεν είχε ιδέα για τη σπουδαιότητα της προσευχής και την αναγκαιότητα να υπάρχουν άνθρωποι που αφιερώνουν τη ζωή τους σ' αυτήν. Το θέμα ήταν ότι η Λουίζ δεν ενδιαφερόταν για το αν ο κόσμος χρειαζόταν ή όχι ηθοποιούς, απλώς εκείνη ήθελε να γίνει ηθοποιός, κι αυτό την έφερνε σε μειονεκτική θέση απέναντι στη Νόρα, και έκανε τη σύγκριση της ηθικής αξίας των χαρακτήρων τους μία πολύ άβολη κατάσταση. Αλλά η Νόρα φρόντιζε ώστε να εξαφανίσει εκ των προτέρων κάθε συγκαλυμμένη επίκριση χτυπώντας πρώτη και σκληρά τον εαυτό της. «Έχω φοβερό πρόβλημα με τη σεμνοτυφία», θα έλεγε, «και υποθέτω ότι αν καταφέρω ποτέ να φτάσω να γίνω δόκιμη, θα με διώξουν λόγω της αναθεματισμένης αυταρέσκειάς μου». Και τι μπορούσες να πεις γι' αυτό; Και πάλι, στη Λουίζ φαινόταν πολύ άσχημο να γνωρίσει ως τα μύχια τον εαυτό της όσο η Νόρα με την αυτογνωσία της.

«Αν αυτό νομίζεις ότι είσαι, τότε πώς το αντέχεις;» την είχε ρωτήσει στο τέλος της έντονης διαμάχης τους.

«Δεν έχω τη δυνατότητα επιλογής. Αλλά ξέρω τουλάχιστον τι έχω να πολεμήσω. Σου το ξαναλέω, είμαι σίγουρη ότι κι εσύ ξέρεις τα μειονεκτήματά σου, Λουίζ· βαθιά μέσα τους, οι περισσότεροι τα ξέρουν. Είναι το πρώτο βήμα».

Θέλοντας να πείσει τη Νόρα για την αξία της υποκριτικής, η Λουίζ είχε προσπαθήσει να τη δελεάσει με μεγάλες μορφές όπως ο Σαίξπηρ, ο Τσέχοφ και ο Μπαχ. (Τον Μπαχ τον είχε προσθέσει με την πονηρή σκέψη πως είχε υπάρξει θρήσκος.) «Φαντάζομαι πως δεν πιστεύεις ότι θα γίνεις σαν κι αυτούς!» Και η Λουίζ το βούλωσε. Γιατί ένα μικρό, μυστικό, κομμάτι μέσα της ήταν σίγουρο ότι θα γινόταν σαν κι αυτούς – ή τουλάχιστον θα γινόταν σαν τη Σάρα Μπερνάρ ή τον Γκάρικ (πάντα της άρεσαν οι αντρικοί ρόλοι). Η διαφωνία αυτή, όπως και κάθε άλλη διαφωνία της

ζωής της, έμεινε ανεπίλυτη, κάνοντας την ίδια ακόμα πιο αποφασισμένη γι' αυτό που ήθελε, και τη Νόρα ακόμα πιο σίγουρη ότι δεν έπρεπε να το θέλει.

«Διαρκώς με κρίνεις!» της είχε φωνάξει.

«Το ίδιο κι εσύ», είχε απαντήσει η Νόρα. «Το κάνουν αυτό οι άνθρωποι. Πάντως δεν είμαι σίγουρη ότι αυτό που κάνω είναι κριτική· μάλλον είναι σύγκριση κάποιου με αυτό που είναι σωστό. Το κάνω όλη την ώρα στον εαυτό μου», είχε προσθέσει.

«Και είμαι σίγουρη ότι βγαίνεις πάντα ανώτερη».

«Φυσικά όχι!» Το αθώο βλέμμα της άρνησής της, έκανε τη Λουίζ να σιωπήσει. Αλλά μετά, κοιτάζοντας τα πυκνά, φουντωτά φρύδια της εξαδέλφης της, και τη σκιά από χνουδι στο πάνω χέλι της, είχε συνειδητοποιήσει ότι χαιρόταν που δεν έμοιαζε με τη Νόρα, κι αυτό αποτελούσε ένα είδος κριτικής. «Κρίνω πως είσαι πολύ καλύτερο άτομο από μένα», είχε πει, χωρίς να προσθέσει ότι, παρ' όλα αυτά, προτιμούσε να είναι ο εαυτός της.

«Ναι, υποθέτω ότι θα μπορούσα να πάω μαγειρίσσα κάπου», είπε καθώς έστριψαν στο δρομάκι του Μιλ Φαρμ όπου, μέχρι πριν από δύο μέρες κατοικούσαν. Την Παρασκευή το πρωί, τους είχε ανακοινωθεί ότι όλοι οι ένοικοι θα μεταφέρονταν στα καινούργια σπιτάκια του Στρατηγού, που τώρα είχαν μετατραπεί σε ένα μεγάλο ενδιαίτημα με την ονομασία Περ Τρι Κότατζ από την παρουσία μιας πανάρχαιας αγλαδιάς* που υπήρχε στον κήπο. Το οίκημα είχε οκτώ κρεβατοκάμαρες, τις οποίες είχαν καταλάβει ήδη η Βίλι και η Σίμπιλ, μαζί με τον Έντουαρντ και τον Χιου που έρχονταν τα Σαββατοκύριακα, η Τζέσικα Καστλ, που έκανε την ετήσια επίσκεψή της μαζί με τον Ρέιμοντ (ο οποίος είχε πάει στο Λονδίνο να φέρει τη δεσποινίδα Μίλιμεντ και τη λαίδη Ράινταλ), κι έτσι έμενε χώρος για τη Λίντια, τον Νέβιλ και τα μωρά, τον Γουίλς και τον Ρόλαντ.

* Pear tree = αγλαδιά, στα αγγλικά.

Η μετακόμιση στο Περ Τρι Κότατζ είχε διαρκέσει όλη τη μέρα, και τα μεγαλύτερα παιδιά είχαν μεταφερθεί στο Χόουμ Πλέις, εκεί όπου κατέληξε και ο Ρούπερτ με τη Ζόι μαζί με τις ηλικιωμένες θείες και τη Ρέιτσελ. Το Σάββατο, είχαν καταφθάσει οι ένοικοι του Ξενοδοχείου Βρεφών: είκοσι πέντε μωρά, δεκάξι εκπαιδευόμενες νοσοκόμες, μαζί με τη διευθύντρια και την προϊσταμένη Κράουτσμακ. Είχαν έρθει με δύο λεωφορεία, που τα οδηγούσαν ο Τόνμπριτζ και η φίλη της Ρέιτσελ, η Σιντ. Οι νοσοκόμες θα κοιμόνταν στο γήπεδο του σκουός, που τώρα είχε εξοπλιστεί με τρεις φορητές τουαλέτες και ένα ιδιαίτερα άβολο ντους. Η διευθύντρια και η προϊσταμένη κατέλυσαν στο Μιλ Φαρμ μαζί με τα μωρά, ενώ οι νοσοκόμες βοηθούσαν τη νύχτα με βάρδιες. Το Σάββατο το απόγευμα, η Νόρα είχε προτείνει να πάνε μαζί με τη Λουίζ να ετοιμάσουν δείπνο για τις νοσοκόμες, μια προσφορά που δέχτηκε με ευγνωμοσύνη η θεία Ρέιτσελ που είχε σηκωθεί από τα χαράματα και ήταν εξουθενωμένη από τις προσπάθειες να μετατρέψει το γήπεδο του σκουός σε μέρος όπου μπορούσαν όχι μόνο να κοιμηθούν άνθρωποι, αλλά και να διαθέτει χώρο για τα προσωπικά αντικείμενα του καθενός. Το μαγείρεμα είχε αποδειχθεί εξαιρετικά δύσκολο καθώς τα σύνεργα της κουζίνας είχαν μεταφερθεί από το Μιλ Φαρμ στο Περ Τρι Κότατζ, και ο εξοπλισμός του Ξενοδοχείου Βρεφών –που τον έφερνε ένα φορτηγό των Κάζαλετ– είχε χάσει τον δρόμο και κατέληξε να έρθει στις εννιά το βράδυ. Αναγκάστηκαν να ετοιμάσουν το φαγητό στο Περ Τρι Κότατζ και η Βίλι να το μεταφέρει με το αυτοκίνητο. Αυτό σήμαινε ότι μαγείρευαν κάτω από τη σχεδόν προσβλητική επίβλεψη της Έμιλι, της οποίας η άποψη για τις κυρίες και τα παιδιά τους ήταν ότι δεν μπορούσαν να βράσουν αυγό ακόμα κι αν απ' αυτό κρεμόταν η ζωή τους. Επίσης, ήταν απρόθυμη να τους πει πού βρισκόταν το κάθε πράγμα, για τον διπλό λόγο ότι από τη μια είχε χάσει τα μυαλά της με όλη αυτή την αναστάτωση, και από την άλλη δεν ήθελε έτσι κι αλλιώς να χρησιμοποιούν τα πράγματά της. Η Λουίζ ανα-

γκάστηκε να παραδεχτεί πως η Νόρα έδειξε πολύ τακτ και αντοχή στις προσβολές. Έφτιαξαν δύο τεράστιες πίτες του βοσκού και η Λουίζ έφτιαξε επίσης ένα βουνό από λουκουμάδες με ζάχαρη, που μόλις είχε μάθει πώς να τους φτιάχνει και τους πετύχαινε. Το φαγητό έγινε δεκτό με μεγάλη ευγνωμοσύνη και η διευθύντρια τις είχε αποκαλέσει αληθινούς μικρούς βράχους.

Καθώς πλησίαζαν στο σπίτι, άκουσαν μωρά να κλαίνε. Η Νόρα είπε ότι μάλλον τα είχε ξυπνήσει από τον πρωινό ύπνο τους η σειρήνα και η μεταφορά στο αντιαεροπορικό καταφύγιο που είχε χτίσει ο Στρατηγός. «Το θέμα είναι πώς θα καταφέρουν οι νοσοκόμες να πάνε εκεί από το γήπεδο του σκουός, σε περίπτωση που γίνουν αεροπορικές επιδρομές τη νύχτα», πρόσθεσε. Η Λουίζ φαντασιώθηκε βόμβες να πέφτουν από το πουθενά μέσα στο σκοτάδι και ένιωσε να τη διαπερνά ένα ρίγος. *Θα έφταναν οι Γερμανοί να κάνουν κάτι τέτοιο; Μάλλον όχι, αλλά δεν είπε τίποτα, γιατί δεν ήθελε να ξέρει.*

Η διευθύντρια και η θεία Ρέιτσελ ήταν στην κουζίνα. Η θεία Ρέιτς έβγαζε πράγματα μέσα από κιβώτια τσαγιού. Η διευθύντρια καθόταν στο τραπέζι και έφτιαχνε λίστες.

Μία εκπαιδευόμενη μετρούσε δόσεις σκόνης γάλακτος από ένα τεράστιο κουτί, και μία άλλη αποστείρωνε μπουκάλια σε δύο κατσαρόλες. Επικρατούσε μια ατμόσφαιρα του τύπου «ας είμαστε δυνατοί την ώρα της κρίσης».

«Κάνουμε την ανάγκη, φιλότιμο», έλεγε η διευθύντρια. Είχε ένα πρόσωπο που θύμιζε βασίλισσα Βικτωρία της υπαίθρου, σκέφτηκε η Λουίζ: είχε τα ίδια κάπως γουρλωτά γαλανά μάτια και τη μικρή σαν ράμφος μύτη, αλλά τα φουσκωτά, στρογγυλά της μάγουλα είχαν κεραμιδί χρώμα με ραγισματιές από σπασμένες μικρές φλέβες. Η σιλουέτα της, από την άλλη, ήταν ολόγυρα με τη βασίλισσα Μαίρη – εδουαρδιανής εποχής. Φορούσε μακρυμάνικο μπλε φόρεμα και κολλαριστή λευκή ποδιά και καπελάκι.

«Ήρθαμε να σας βοηθήσουμε με το γεύμα», είπε η Νόρα.

«Την ευχή μου να έχετε, αγάπες μου», είπε η θεία Ρέιτσελ. «Υπάρχουν κάποια τρόφιμα στο κελάρι, αλλά δεν έχω κοιτάξει ακόμα. Νομίζω ότι κάπου υπάρχει ένα ζαμπόν, και ο Μπίλι έφερε μερικά μαρούλια».

«Είναι και τα δαμάσκηνα που έβαλε χθες το βράδυ η προϊσταμένη να μουλιάσουν», είπε η διευθύντρια. «Θέλω τα κορίτσια μου να τρώνε δαμάσκηνα – έτσι γλιτώνουμε του κόσμου τα λεφτά σε καθαρτικό σιρόπι».

«Χρειάζονται βράσιμο, όμως», είπε η Νόρα. «Και δεν ξέρω αν θα προλάβουν να κρυσώσουν για το μεσημεριανό».

«Οι επαίτες δεν είναι σε θέση να επιλέγουν», είπε η διευθύντρια και, στερεώνοντας την πένα στην κορυφή της ποδιάς της, σηκώθηκε όρθια.

Η Λουίζ είπε ότι θα έβραζε τα δαμάσκηνα.

«Μη βγάλεις ακόμα αυτά τα μπουκάλια από τη φωτιά. Αν έχουν περάσει κιόλας τα είκοσι λεπτά τους, εγώ δεν ξέρω τι μου γίνεται. Τι θα κάναμε, δεσποινίς Κάζαλετ, χωρίς τις μικρές βοηθούς μας; Ω, μην το κάνετε αυτό, δεσποινίς Κάζαλετ, θα πάθετε κοίλη!» Η Ρέιτσελ σταμάτησε να σπρώχνει στην άκρη ένα κιβώτιο και άφησε τη Νόρα να τη βοηθήσει. Άκουσαν κι άλλα μωρά να κλαίνε.

«Ο κ. Χίτλερ μας χάλασε το πρόγραμμα. Αν συνεχίσει έτσι, θα πρέπει να του στείλω έναν αστυνομικό. Το πρωί δεν είναι κατάλληλη ώρα για αεροπορικές επιδρομές. Αλλά, τι να κάνεις – άντρες!» πρόσθεσε. «Θα πάω να δω αν η προϊσταμένη έχει τίποτε άλλο να συμπεριλάβει στη λίστα – φυσικά είναι Κυριακή, έτσι δεν είναι; Κανένα μαγαζί δεν είναι ανοιχτό. Δεν πειράζει, καλύτερα να είμαστε έτοιμοι», είπε και προχώρησε βιαστική, αποφεύγοντας την τελευταία στιγμή τη σύγκρουση στην πόρτα με μια μαθητευόμενη που κουβαλούσε δύο στοίβες λερωμένες πάνες. «Πρόσεχε, Σούζαν. Και βγάλ' τα έξω αυτά, αλλιώς κανένας δεν θα θέλει να φάει».

«Μάλιστα, κυρία». Όλες οι μαθητεύομενες φορούσαν κοντομάνικο μοβ και άσπρο ριγέ φόρεμα και μαύρες κάλτσες.

«Πήγαινε να ειδοποιήσεις τη Σιντ, καλή μου», είπε η θεία Ρέιτσελ. «Πρέπει να βγάλουμε όσα περισσότερα κιβώτια μπορούμε από την κουζίνα πριν από το γεύμα των νοσοκόμων. Είναι πάνω και καλύπτει τα παράθυρα για τη συσκοτίση».

* * *

Η κάλυψη των παραθύρων όλων των σπιτιών και των κατοικημένων κτιρίων –πράγμα που συμπεριλάμβανε και το σκέπαστρο του γηπέδου του σκουός– είχε απασχολήσει εδώ και αρκετές ημέρες τον Στρατηγό, με αποτέλεσμα να δώσει εντολή στη Σιντ και τη Βίλι να φτιάξουν ξύλινα πλαίσια πάνω στα οποία θα καρφωνόταν το υλικό συσκοτίσης. Η Σίμπιλ, η Τζέσικα και η Ντάτσι, που διέθεταν ραπτομηχανές, ανέλαβαν να φτιάξουν κουρτίνες σε όσα παράθυρα δεν μπορούσαν να βάλουν πλαίσια, και ο Σάμπσον, ο μάστορας, τους είχε δανείσει μια ψηλή σκάλα με την οποία ο βοηθός κηπουρός ανέλαβε να βάλει το σκέπαστρο του γηπέδου σκουός, αλλά δεν άργησε να πέσει από εκεί πάνω μέσα σε μια πελώρια στέρνα, πράγμα που ο Μακάλπιν θεώρησε καλοτυχία που δεν του άξιζε, αδιαφορώντας για το σπασμένο χέρι του Μπίλι και την απώλεια δύο μπροστινών δοντιών. Στον Σάμπσον ανατέθηκε και το σκέπαστρο του γηπέδου μαζί με τόσα πολλά άλλα ώστε δεν είχε σημειώσει μεγάλη πρόοδο μέχρι το Σάββατο το πρωί, που αναμενόταν η άφιξη των νοσοκόμων του Ξενοδοχείου Βρεφών. Ο Τέντι, ο Κρίστοφερ και ο Σάμιον κλήθηκαν να βοηθήσουν έναν από τους ανθρώπους του Σάμπσον με τη σκαλωσιά και μετά να βάλουν το επικλινές τζάμι με σκούρα πράσινη μπογιά, ενώ μέσα στον αποπνικτικό, μισοσκοτεινό χώρο η Ρέιτσελ και η Σιντ έστηναν κρεβάτια εκστρατείας, με τη Λίντια και τον Νέβιλ να τους παρακολουθούν μουτρωμένοι από τη γαλαρία (υποτίθεται πως ήταν αγγελια-

φόροι, αλλά η θεία Ρέιτσελ τους είχε απογοητεύσει επειδή δεν σκεφτόταν αρκετά μηνύματα). Όλοι δούλεψαν σκληρά εκείνο το Σάββατο, εκτός από την Πόλι και την Κλάρι, που το 'σκασαν το πρωί και πήγαν με το λεωφορείο στο Χάστινγκς...

«Ποιον ρώτησες;»

«Κανέναν δεν ρώτησα. Το είπα στην Έλεν.»

«Είπες ότι θα ερχόμουν κι εγώ;»

«Ναι. Είπα “η Πόλι θέλει να πάει στο Χάστινγκς, κι έτσι θα πάω κι εγώ μαζί της”».

«Κι εσύ ήθελες να πας;»

«Φυσικά ήθελα, αλλιώς δεν θα ήμουν εδώ, έτσι δεν είναι;»

«Τότε, γιατί δεν είπες ότι θέλαμε και οι δύο να πάμε;»

«Δεν το σκέφτηκα».

Κάτι τέτοια έκανε η Κλάρι όταν ήθελε να ξεγλιστρήσει, πράγμα που στην Πόλι δεν άρεσε, αλλά η εμπειρία την είχε διδάξει ότι αν το έλεγε θα γινόταν καβγάς, κι αν αυτή επρόκειτο να είναι η τελευταία μέρα της ειρήνης δεν ήθελε να γίνει διαμάχη ή οτιδήποτε άλλο που θα τη χαλούσε.

Έτσι κι αλλιώς, όμως, δεν ήταν μια καλή μέρα. Η Πόλι ήθελε τόσο πολύ να ευχαριστηθεί αυτό που θα έκαναν ώστε δεν βρήκε την ευκαιρία να σκεφτεί τι θα μπορούσε να συμβεί. Πήγαν στο Τζέπσονς, ένα μαγαζί που συνήθως λάτρευε, αλλά όταν είδε πως η Κλάρι έκανε αιώνες να διαλέξει ποια πένα θα αγόραζε (ένας από τους λόγους της εξόδου ήταν να ξοδέψουν τα χρήματα που είχε πάρει η Κλάρι για τα γενέθλιά της) άρχισε να ανυπομονεί και να εκνευρίζεται για το ότι η Κλάρι μπορούσε να αντιμετωπίζει τόσο σοβαρά κάτι τόσο ασήμαντο. «Στην αρχή τρίζουν και είναι σκληρές», είπε. «Ξέρεις, η μύτη πρέπει να χρησιμοποιηθεί λίγο για να γράφει καλά».

«Το ξέρω. Αλλά αν πάρω τώρα μια φαρδιά μύτη, μάλλον με τον καιρό θα γίνει υπερβολικά φαρδιά, αλλά η μεσαία νομίζω ότι δεν κάνει».

Η Πόλι κοίταζε τον υπάλληλο –έναν νεαρό με κοστούμι που γυάλιζε από την πολλή χρήση– ο οποίος παρακολουθούσε την Κλάρι που σάλιωνε κάθε μύτη πριν βουτήξει την πένα σε ένα μελανοδοχείο και γράψει το όνομά της σε κομματάκια χαρτί πάνω στον πάγκο. Αυτός δεν έδειχνε να ανυπομονεί, παρά μόνο βαρεμάρα. Έδειχνε λες κι όλο αυτό ήταν κάτι συνηθισμένο.

Βρίσκονταν στο τμήμα γραφικής ύλης του βιβλιοπωλείου – ένα μάλλον ξεχασμένο κομμάτι αφού πουλούσε μόνο χαρτί γραφής και τυπωμένες κάρτες όπως προσκλητήρια και γαμήλιες προσκλήσεις, μαζί με πένες και μολύβια. «Είναι πολύ σημαντικό να σαλιώσεις την καινούργια μύτη πριν τη χρησιμοποιήσεις», έλεγε η Κλάρι, «αλλά υποθέτω ότι το λέτε αυτό στον κόσμο. Μπορώ να δοκιμάσω αυτή τη Γουότερμαν, την καφετιά, έτσι για να τη δω;» Κόστιζε δώδεκα σελίνια και έξι πένες και η Πόλι ήξερε ότι δεν θα την αγόραζε. Παρακολούθησε τον νεαρό όσο η Κλάρι δοκίμαζε τη μία πένα μετά την άλλη· είχε το βλέμμα χαμένο κάπου στο κενό. Σίγουρα ανησυχούσε για την πιθανότητα να ξεσπάσει πόλεμος.

«Μπορεί η φαντασία να βλέπει μακριά;» τον ρώτησε η Πόλι.

«Δεν φαντάζομαι τίποτα όταν δοκιμάζω πένες», είπε κάπως θυμωμένη η Κλάρι.

«Δεν εννοούσα εσένα».

Κοίταξαν και οι δυο τους τον υπάλληλο, ο οποίος ξερόβηξε, πέρασε το χέρι του από τα πατικωμένα με μπριγιαντίνη μαλλιά του και είπε ότι δεν καταλάβαινε τι τον ρωτούσε.

«Κανείς δεν μπορεί να σας κατηγορήσει», είπε η Κλάρι. «Θα πάρω τη Μίντιουμ Ριλίφ...»

«Κοστίζει επτά σελίνια και έξι πένες», είπε εκείνος, και η Πόλι κατάλαβε ότι βιαζόταν να τις ξεφορτωθεί.

Έξω από το κατάστημα λογόφεραν λιγάκι γι' αυτό που η Κλάρι χαρακτήρισε ανόητο σχόλιο της Πόλι. «Στην καλύτερη περίπτωση θα νόμιζε ότι του κάνεις την έξυπνη», της είπε.

«Μα δεν το έκανα».

«Αυτός έτσι νόμισε».

«Σκάσε!»

Η Κλάρι κοίταξε τη φίλη της – ήταν κάτι παραπάνω από ξαδέλφη. Όμως δεν την *ένιωθε* φίλη...

«Συγγνώμη. Ξέρω πως είσαι αναστατωμένη. Κοίτα, Πολ. Μπορεί ακόμα να πάνε καλά τα πράγματα. Σκέψου την περυσινή χρονιά».

Η Πόλι κούνησε το κεφάλι της. Είχε σκυθρωπιάσει και ξαφνικά έμοιαζε με τη θεία Ρέιτς όταν πάσχιζε να μη βάλει τα κλάματα ακούγοντας Μπραμς.

«Ξέρεις κάτι», είπε τρυφερά η Κλάρι, «δεν είναι ότι θέλεις απλώς να σε καταλαβαίνω, θέλεις να *νιώθω* κι εγώ το ίδιο. Έτσι δεν είναι;»

«Θέλω κάποιος έστω να το κάνει!»

«Νομίζω ότι το κάνουν οι πατεράδες μας».

«Ναι, αλλά το πρόβλημα μ' αυτούς είναι ότι υπολογίζουν μόνο ως ένα σημείο τα συναισθήματά μας».

«Καταλαβαίνω τι εννοείς. Είναι λες και τα συναισθήματά μας έχουν απλώς το μέγεθος των σωμάτων μας – είναι μικρότερα. Πολύ ανόητο από μέρους τους. Υποθέτω ότι δεν θυμούνται πώς είναι να είσαι παιδί».

«Όχι, βέβαια, στην ηλικία τους! Δεν νομίζω ότι μπορούν να θυμηθούν πάνω από έντε χρόνια πίσω».

«Εγώ θα φροντίσω να θυμάμαι. Φυσικά, η δικαιολογία τους είναι ότι έχουν και τη δική μας ευθύνη».

«Ευθύνη! Αφού δεν μπορούν ούτε καν να σταματήσουν έναν φριχτό πόλεμο που μπορεί να μας σκοτώσει όλους! Αυτό μου φαίνεται πως είναι ό,τι πιο ανεύθυνο υπάρχει!»

«Πάλι αναστατώνεσαι», είπε η Κλάρι. «Τι θα κάνουμε τώρα;»

«Δεν με νοιάζει. Εσύ τι θες;»

«Να πάρουμε μερικά τετράδια ασκήσεων κι ένα δώρο για τα

γενέθλια της Ζόι. Και είπες ότι ήθελες να αγοράσεις λίγο μαλλί. Και μπορούμε για μεσημεριανό να φάμε τηγανίτες. Ή φασόλια φούρνου;» Άρεσαν και στις δύο τα ψητά φασόλια γιατί ο Σάιμον και ο Τέντι τα έτρωγαν συχνά στο σχολείο, αλλά δεν τα έφτιαχναν ποτέ στο σπίτι γιατί τα θεωρούσαν μάλλον ταπεινό φαγητό.

Είχαν αρχίσει να περπατάνε προς τη θάλασσα. Τριγύρω δεν υπήρχαν πολλοί τουρίστες, αν και έβλεπες μερικούς σε ένα κομμάτι της παραλίας, καθισμένους άβολα στα βότσαλα, με την πλάτη ακουμπισμένη στον γυαλιστερό ξύλινο κυματοθραύστη, να τρώνε σάντουιτς και παγωτά ατενίζοντας την γκριζοπράσινη θάλασσα με τους ανέμελους και κάπως μυστηριακούς κυματισμούς της.

«Θέλεις να κάνουμε μπάνιο;»

Η Πόλι ανασήκωσε αδιάφορα τους ώμους. «Δεν φέραμε τα πράγματά μας», είπε, αν και η Κλάρι ήξερε ότι κάτι τέτοιο δεν θα τη σταματούσε αν ήθελε. Πιο εκεί –πέρα από εκείνο το κομμάτι της παραλίας– στρατιώτες έβγαζαν τεράστιες μπάλες συρματοπλέγματος από ένα φορτηγό και τις τοποθετούσαν σε τακτικά διαστήματα κατά μήκος της ακτής, στα σημεία όπου τα κορίτσια έβλεπαν ότι υπήρχαν κάτι κατασκευές σαν τσιμεντένια φυλάκια που βυθίζονταν στοιχισμένα στο μέσο περίπου της ακτής.

«Πάμε να φάμε μεσημεριανό», είπε βιαστικά η Κλάρι.

Έφαγαν φασόλια φούρνου και φρυγανισμένο ψωμί και πήραν ωραίο δυνατό ινδικό τσάι (ούτε αυτό το έπιναν στο σπίτι) και από μία τηγανίτα μαρμελάδας και μία κορνέτα με κρέμα η καθεμιά. Όλο αυτό φάνηκε πως έφτιαξε τη διάθεση της Πόλι, και συζήτησαν για συνηθισμένα πράγματα όπως για το τι είδους άντρα θα παντρεύονταν. Η Πόλι είπε πως ένας εξερευνητής θα ήταν καλή ιδέα, με την προϋπόθεση ότι θα εξερευνούσε ζεστά μέρη του πλανήτη καθώς η ίδια μισούσε το χιόνι και το κρύο, και θα ήθελε φυσικά να πηγαίνει μαζί του. Η Κλάρι είπε ότι θα προτιμούσε ένα ζωγράφο, γιατί αυτό θα ταίριαζε με το γράφημα των βιβλίων και ήξερε για τους ζωγράφους από τον πατέρα της. «Επί-

σης, οι ζωγράφοι φαίνεται να μη δίνουν μεγάλη σημασία στο παρουνισιαστικό των ανθρώπων, εννοώ δηλαδή ότι τους αρέσουν διάφορα πρόσωπα για εντελώς διαφορετικούς λόγους, γι' αυτό δεν θα τον πειράζει τόσο πολύ το δικό μου πρόσωπο».

«Είσαι μια χαρά», είπε η Πόλι. «Έχεις όμορφα μάτια, κι αυτό είναι το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό».

«Κι εσύ έχεις όμορφα μάτια».

«Ω, τα δικά μου είναι υπερβολικά μικρά. Για την ακρίβεια, είναι απαίσια. Είναι σαν μικρά μπλε κουμπάκια».

«Μα έχεις υπέροχο δέρμα – τόσο λευκό και μετά γίνεται αχγορόδινο, όπως στις ηρωίδες στα μυθιστορήματα. Έχεις προσέξει», συνέχισε ονειροπόλα καθώς έγλειφε τα τελευταία υπολείμματα κρέμας από τα δάχτυλά της, «ότι οι συγγραφείς μιλάνε ασταμάτητα για την εμφάνιση των ηρωιδών τους; Θα πρέπει να είναι θλιβερό για τη δεσποινίδα Μίλιμεντ να τα διαβάξει ενώ ξέρει ότι η ίδια δεν θα μπορούσε ποτέ να γίνει μία απ' αυτές».

«Δεν είναι όλες καλλονές», τόνισε η Πόλι. «Μην ξεχνάς την Τζέιν Έιρ».

«Και είσαι πολύ τυχερή με τα μαλλιά σου. Αν και τα κόκκινα μαλλιά έχουν την τάση να ξεθωριάζουν με την ηλικία», πρόσθεσε, με τη σκέψη της στη μητέρα της Πόλι. «Γίνονται σαν αραιωμένη μαρμελάδα. Ω, η Τζέιν Έιρ! Ο κ. Ρότσεστερ τονίζει συνεχώς ότι μοιάζει με νεράιδα και είναι τόσο μικροκαμωμένη. Αυτός είναι ένας πολύ έξυπνος τρόπος να πεις ότι ήταν γοητευτική».

«Ο κόσμος θέλει να τα ξέρει κάτι τέτοια. Ελπίζω να μη γίνει πολύ μοντέρνα στο γράψιμό σου, Κλάρι, και να μην καταλαβαίνει κανένας τι γίνεται». Η Πόλι είχε πάρει κρυφά τον *Οδυσσέα* από τα βιβλία της μητέρας της και δυσκολεύτηκε πολύ να τον διαβάσει.

«Εγώ θα γράφω όντας ο εαυτός μου», είπε η Κλάρι. «Δεν έχει νόημα να μου λες με τι να μοιάζει το γράψιμό μου».

«Εντάξει. Πάμε να πάρουμε τα υπόλοιπα πράγματά μας».